

Діалектика економічного і соціального розвитку як предмет наукових досліджень

А. КОЛОТ,

доктор економічних наук

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти взаємозв'язку економічної і соціальної компонент суспільного розвитку та їх пріоритетності. Акцентовується увага на передумовах розбудови в Україні моделі суспільного розвитку, яка здатна забезпечити стійку соціальну динаміку.

В статье рассматриваются теоретико-методологические аспекты взаимосвязи экономической и социальной компонент общественного развития и их приоритетности. Акцентируется внимание на условиях построения в Украине модели общественного развития, которая способна обеспечить устойчивую социальную динамику.

The article is concerned with theoretical and methodological aspects of the relationship between economic and social components of social development and their priority. The attention is accentuated on the conditions of building in Ukraine model of social development which can ensure the stable social dynamic.

Ключові слова: економічний і соціальний розвиток, діалектика економічного і соціального розвитку, соціальна динаміка, соціальна відповідальність науковців.

За останні 20 років Україна, як і світова спільнота в цілому, пережила великомасштабні, багатовекторні зміни, які перекроїли світову політичну карту, змістили центри економічного впливу, трансформували чи не усі складові соціально-економічного буття. Втім ці зміни так і не наблизили світ до стабільності, не додали соціально-економічному розвитку стійкої динаміки, не усунули асиметрію економічних результатів суб'єктів господарювання різних рівнів, з одного боку, і соціальних здобутків абсолютної більшості населення — з другого. Натомість з'явилися нові та поглибилися дотеперішні ризики, розширилося «поле» сегментів нестабільності, зростає непередбачуваність наслідків господарської діяльності. Особливо наглядно динаміка нестабільності, асиметрій у різноманітних їх проявах простежується на прикладі соціально-трудої сфери, у центрі якої перебуває економічно активна людина і яка (сфера) є інституціональним простором формування, функціонування та розвитку соціально-трудої відносин, які все більше набувають ознак «нездорових».

Все виразніше порушення балансу інтересів на користь роботодавців, відхід від здобутків «золотих» 70–80-х років ХХ століття дає підстави стверджувати про «десоціалізацію» відносин між працею і капіталом як тенденцію функціонування соціально-трудої сфери останніх двох десятиліть.

Чинники, що дестабілізують соціально-трудою сферу та породжують численні асиметрії у цій царині, мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер.

За нашою оцінкою, найбільш значимими з них є такі:

- глобалізація світової економіки та зростання відкритості національних економік;
- погіршення вікової структури населення в цілому й економічно активного зокрема;
- лібералізація соціально-економічної політики, складником якої є так званий економоцентризм;
- уповільнення темпів економічного зростання;
- трансформація інституту зайнятості та різновекторність змін на ринку праці;
- зниження ролі соціального діалогу в оптимізації відносин між провідними соціальними силами;
- низька, неадекватна потребам сьогодення роль держави у забезпеченні стійкого розвитку соціально-трудої сфери.

Водночас підкреслимо, що наскрізною та однією з основних причин асиметрії у розвитку соціально-трудої сфери є недостатнє наукове опрацювання цієї проблематики, несформованість сучасного економічного мислення та світогляду у багатьох членів соціуму.

За таких умов надзвичайно важливим є наукове опрацювання цієї проблематики, складовою якого має бути комплексний аналіз стану соціально-трудої сфери, виокремлення домінуючих тенденцій її розвитку, усвідомлення їх першопричин і природи процесів, що знаходяться «за кадром» і обумовлюють нестійку соціальну динаміку.

Варто зазначити, що наукове забезпечення основних принципів, напрямів формування та реалізації соціально-трудої політики завжди було актуальним з часів, коли інститути держави почали свідому,

цілеспрямовану діяльність у сфері соціального розвитку. Можна констатувати, що вже в середині ХХ ст. політикум, владні структури, інші інститути громадянського суспільства за активної участі наукової спільноти освоїли мистецтво вирішувати очевидні проблеми соціально-трудої сфери, виконувати масштабні, нерідко різновекторні соціальні завдання.

Проте сьогодні цілком очевидно, що нові глобальні виклики породжують проблеми іншого порядку, а саме — забезпечення нової динаміки і загального балансу соціально-трудої сфери. І мова вже йде не про реалізацію окремих соціальних програм чи проєктів, а про формування нової парадигми соціальних трансформацій та розвитку соціально-трудої сфери в цілому. Адже існує гостра потреба серйозних структурних реформ, глибоких інституційних перетворень у соціально-трудої сфері, сучасного бачення шляхів забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку.

Одна із проблем сьогодення — це переповнення наукового простору традиційними, пасивними, не орієнтованими на завтрашній день дослідженнями. Соціально-трудої науки фокусують свою увагу на традиційних концепціях і теоріях, намагаючись пояснити процеси реального життя тим інструментарієм та методичним багажем, що склався багато років тому. Втім на порядку денному перебуває проблема конструювання нових соціально-трудої моделей.

Основна методологічна помилка багатьох досліджень у цій парині полягає у традиційно звуженому розумінні першоджерел, рушійних сил і механізмів функціонування інститутів соціально-трудої сфери за умов глобалізації та становлення економіки, яка все більше базується на інформаційно-комунікативних технологіях, знаннях та інноваціях.

Представників наукового співтовариства можна дорікнути й у тому, що вони розглядають інститути соціально-трудої сфери — ринок праці, систему соціального захисту, соціальне партнерство тощо — як ізольовані автономії.

Ще раз наголошуємо на тому, що «світ праці» за останні роки надзвичайно змінився. Колишні моделі системи відмирають і руйнуються, їхнє місце мають зайняти нові моделі і системи із зовсім іншими властивостями і можливостями. При цьому екстраполяція властивостей, закономірностей дотеперішніх систем на нові стає неможливою.

«Немає нічого практичнішого за хорошу теорію» — таким є одне з відомих висловлювань, у глибині та правоті змісту якого мають змогу щоденно переконуватися усі, хто займається як науковими дослідженнями, так і вирішенням практичних завдань у різноманітних сферах трудої діяльності. Дійсно, вирішенню якщо не усіх, то більшості завдань прикладного характеру має передувати теоретичне, на-

укове опрацювання тієї чи іншої проблематики. Водночас теорія має озброїти членів суспільства унормованим, обґрунтованим, прийнятним із суспільних позицій понятійним апаратом, який є основою професійного спілкування, а також прийняття та реалізації рішень управлінського, організаційного, економічного характеру. Фахівці мають змогу розуміти один одного тоді, коли вкладають однаковий зміст у конкретні поняття чи категорії та коли їхнє економічне мислення узгоджене з реаліями сьогодення.

Змушені констатувати, що українське суспільство (і очевидно не тільки воно) вже заплатило високу ціну за концептуальний політико-економічний вакуум у соціально-трудої політиці минулих двох десятиліть. Його заповнення передбачає серйозне наукове осмислення попереднього досвіду. Нині як ніколи необхідний неупереджений аналіз досягнень і прорахунків, оцінка дій і бездіяльності, розуміння уроків минулого й усвідомлення викликів майбутнього. За цифрами та фактами, які ілюструють очевидні і поверхневі процеси, можемо і зобов'язані бачити, аналізувати, узагальнювати, виявляти тенденції у сфері соціально-трудої сфери як результат глибокого осмислення сутності соціально-економічних трансформацій.

Чи не основним завданням науковців, зокрема вчених-трудоїків, є формування у членів суспільства сучасного економічного мислення. На наше переконання, здатність науковців виконувати означену вище місію слід розглядати як критерій соціально відповідальної наукової діяльності.

Остання передбачає, зокрема, здатність сформувати:

- сучасну парадигму розуміння першоджерел і закономірностей суспільного розвитку;
- системне бачення структури, змісту економічної системи та механізмів її функціонування;
- систему знань, які пояснюють природу соціально-економічного розвитку;
- здатність виокремлення домінуючих тенденцій економічного розвитку; усвідомлення першопричин та природи процесів, що знаходяться за кадром і обумовлюють нестійку соціально-економічну динаміку.

Значущість проблематики, яка розглядається, є особливо актуальною, враховуючи те, що економічне мислення, яке і понині якщо не домінує, то дається визнаки, сформоване у багатьох членів суспільства на псевдонаукових трактуваннях не виробничого, непродуктивного, виключно витратного характеру соціальної сфери.

Формування сучасного економічного та соціального мислення безпосередньо пов'язане з опануванням надбань економічних течій і шкіл, які активно розвиваються на теренах різних континентів. Докорінні зміни у соціально-економічних відносинах, що розпочалися в країні з 90-х років минулого століття, переклад на російську й українську мови десятків зарубіжних

підручників, монографій, міжнародних нормативно-правових актів тощо дозволили активізувати засвоєння світових здобутків як економічної теорії і практики в цілому, так і наук соціально-трудового спрямування. Врешті-решт це дало змогу певним чином переглянути систему економічних поглядів членів суспільства, по-новому подивитися на світ праці, сучасні тенденції та закономірності розвитку соціально-трудової сфери. Втім немає підстав стверджувати про наявність прориву у засвоєнні означених методологічних підходів і методів широким загалом суспільства і про стійку динаміку цього процесу. До того ж предмет наук соціально-трудового спрямування на сучасному етапі має тенденцію до ускладнення, що потребує інтенсифікації опрацювання нових методологічних підходів наукових досліджень і методів пізнання.

Маємо акцентувати увагу на тому, що соціально-трудова проблематика є міждисциплінарною. Не потребує спеціальних доводів те, що діяльність інститутів суспільства пов'язана з багатоманіттям економічних, політичних, соціальних та інших процесів. До останнього часу вони вивчалися переважно ізольовано різними науками: економічними, соціальними, політологічними, філософськими тощо. Разом з тим процеси, що віддзеркалюють розвиток суспільства в цілому і його соціальної компоненти зокрема, є тісно взаємопов'язаними. На рубежі двох тисячоліть цей взаємозв'язок став особливо значимим і відчутним. Один із засновників соціології О. Конт наголошував, що «усі аспекти суспільного життя настільки тісно взаємопов'язані, що спеціальне дослідження будь-якого з них неминуче буде безрезультатним»¹. Такої ж точки зору чи близької до неї дотримувався і Дж. С. Мілль, який зазначав: «Малоймовірно, що людина буде хорошим економістом, якщо вона нічим, окрім економіки, не займається...»². Водночас і Дж. С. Мілль і А. Маршалл не заперечували значущості спеціальних, вузькоорієнтованих досліджень, визнаючи, що інтеграція, єдність суспільних наук — це завдання якщо і недалекого, але все ж майбутнього.

Різні галузі економічних, соціологічних, політологічних наук продовжують розвиватися достатньо ізольованими. Існуюча диференціація наук дала змогу отримати немало вагомих результатів у дослідженні тих чи інших процесів суспільного буття. Разом з тим цілісний погляд на суспільство, його економіку, що був характерним для античної і середньовічної науки, виявився значною мірою втраченим.

Концепцію стійкого розвитку, яка набула в останні роки неабиякої популярності, можна розглядати як спробу започаткування комплексного досліджен-

ня суспільного розвитку та явищ, що його обумовлюють. Однак, як справедливо зазначає Б. М. Генкін, ця концепція не є науковою або навіть цілісною теорією, а являє собою комплекс суджень щодо необхідності врахування економічних, соціальних, екологічних, правових, етичних аспектів господарської діяльності³.

Інтереси комплексного опрацювання теоретико-методологічних засад соціальної політики, соціалізації суспільного буття потребують, на наш погляд, розгляду цієї проблематики у контексті таких понять і суспільних явищ, як соціально-економічний прогрес і його складові, стійкий розвиток, соціальна згуртованість, соціальна справедливість тощо. Розуміння діалектики взаємозв'язку та взаємозумовленості виокремлених вище категорій є «ключем» до усвідомлення глибинних засад соціальної політики, соціалізації економічного поступу та їх ролі у забезпеченні стійкого розвитку економіки та суспільства.

На переконання автора, соціалізацію відносин у сфері праці маємо розглядати насамперед у контексті діалектики соціальної та економічної складових суспільного поступу. Зазначимо, що як донедавна, так нерідко і дотепер в економічній теорії домінують підходи, за яких соціальний чинник розглядається виключно як похідний від економічного, що надає соціальному розвитку ознак вторинності щодо економічного поступу. Такі підходи стали можливими через спотворене розуміння діалектики економічного і соціального аспектів суспільного розвитку, взаємозв'язку та взаємозумовленості соціальної та економічної політики.

Справді, соціальний і економічний аспекти суспільного розвитку тісно переплетені. Перш ніж розподіляти створені блага та задовольняти різноманітні потреби, необхідно виробляти, і це є аксіомою. Втім, це жодним чином не заперечує першочергової значущості соціального розвитку. Синтез соціального й економічного аспектів суспільного розвитку випливає з їх взаємодоповнюваності та подвійної ролі людини у суспільному виробництві, а саме як фактора виробництва і мети виробництва, досягненню якої і покликана слугувати економіка. Економічному розвитку завжди притаманні соціальні наслідки, тобто він соціальний за природою. Інша справа — у який спосіб розподіляються результати економічної діяльності, чи досягається оптимізація інтересів суб'єктів суспільного виробництва, чи домінують на «полі» соціально-трудової сфери процеси соціалізації або, навпаки, десоціалізації.

Економічною наукою доведено і підтверджується практикою, що економічний і соціальний прогрес,

¹ Цит. за: Маршалл А. Принципы экономической науки: В 3т. / А. Маршалл. — М.: Прогресс, 1993. — Т. 3. — С. 208.

² Там само. — С. 209.

³ Див.: Генкин Б. М. Экономика и социология труда: учебник / Б. М. Генкин. — 8-е изд., пересмотр. и доп. — М.: Норма, 2009. — С. 41.

економічний і соціальний розвиток узгоджуються та мають одновекторну динаміку тоді, коли економічні досягнення супроводжуються соціалізацією суспільних відносин та коли така соціалізація проявляється передусім у соціально-трудої сфері і стосується інтересів абсолютної більшості економічно активного населення. У контексті проблематики, що розглядається, принципово важливою є відповідь на запитання: заради кого і заради чого організовується виробництво, здійснюється економічна діяльність і досягається економічне зростання?

Твердження, що соціальна політика має бути похідною від економічної, не випадкові, а є продовженням сприйняття людини лише як працівника, реалізація здібностей і самореалізація якого можливі лише на виробництві. Втім умови і потреби розбудови економіки інноваційного типу та соціальної держави вимагають запровадження нових принципів формування соціальної політики, усвідомлення її нової ролі в забезпеченні соціальної динаміки. Слід виходити з того, що соціальна політика вже виросла з дотеперішніх рамок економічної політики, а загальна економізація політики, що була характерною і великою мірою виправданою в доіндустріальному та індустріальному суспільстві, яке сповідувало інші цінності, — це вже атрибутка вчорашнього дня.

Дійсно, чи може бути соціальна компонента другою в умовах, коли магістральним напрямом прогресу цивілізації стає розбудова «економіки знань» і знання та інновації на 60% і більше мають наповнити вартість кінцевого продукту; чи можна і надалі керуватися традиційними уявленнями про взаємозв'язок економічного і соціального розвитку, що сформувався в епоху індустріалізму, а реальністю сьогодення є різкі зміни у структурі активів суб'єктів господарювання на користь нематеріальних, і левова частка останніх припадає на людський капітал, який формується, здебільшого, у соціальній сфері.

Враховуючи, що на сучасному етапі ІТР людина стає носієм найбільш потужного, найбільш продуктивного капіталу, яким є людський, і водночас вона зберігає статус мети виробництва, соціальний розвиток остаточно втрачає риси вторинності щодо економічного поступу. У державі соціального типу, в суспільстві, в якому людина розглядається і як головний чинник, і як головна цінність, мета соціально-економічного розвитку, економічна політика має розглядатися виключно як складник соціальної політики, а не навпаки. Тож маємо звільнитися від тягаря застарілих теоретичних уявлень щодо взаємо-

зв'язку і взаємодії економічної і соціальної сфер, економічної і соціальної політики, погляду на соціальну сферу як суто витратну. Пам'ятаймо, що будь-яка догма призводить до застою, постановки помилкових цілей, прийняття хибних рішень, і всі реформаторські зусилля при цьому втрачають сенс.

Значний внесок у формування сучасної парадигми взаємозв'язку та взаємообумовленості соціальної та економічної компонент розвитку, обґрунтування пріоритетності розвитку людини зроблено лауреатом Нобелівської премії з економіки (1998 р.) Амартія Сеном.

Цей учений послідовно та переконливо розвінчує міф, згідно з яким «розвиток людини» та створення умов для гідного життя можуть дозволити собі лише найбільш розвинені країни.

А. Сен спростовує думку, що розвиток людини — це наслідок створення значного економічного потенціалу, а існуючі твердження, що спочатку у тій чи іншій країні необхідно накопичити значний економічний потенціал і лише потім можна ставити питання про «розвиток людини», вважає і помилковими, і надзвичайно шкідливими. Формування логічних суджень і прийняття рішень, починаючи з найвищих щаблів, має здійснюватися, на думку А. Сена, за таким сценарієм: спочатку керівництво країни як пріоритет суспільного розвитку визначає створення та підтримку інститутів, які безпосередньо забезпечують формування людського капіталу (освіти, охорони здоров'я, культури); далі має відбутися реальна підготовка «економічного дива», що передбачає масштабні інвестиції у людський капітал. При цьому вкладення у «розвиток людини» мають торкнутися абсолютної більшості громадян незалежно від рівня їхніх матеріальних доходів.

Сучасний розвиток, у трактуванні А. Сена, — це розширення людських можливостей, людської свободи, «свобода вибору між різними стилями життя», «експансія людських можливостей»⁴.

Реалізацію нової стратегії розвитку, в основі якої розширення людської свободи і людських можливостей, покладено в основу програм діяльності багатьох урядів і, зокрема, нинішнього лівоцентричного уряду Бразилії. Останній концентрує зусилля на вирішенні саме соціальних проблем. При цьому принципово важливим є те, що боротьба з бідністю означає не просто подолання нестачі матеріальних засобів, а розширення можливостей людей для прояву своїх здібностей. До того ж подолання бідності є «віссю розвитку» усієї нації, складовою якої є підвищення продуктивності національної економіки⁵.

⁴ Sen A. Development as Capability Expansion / Human Development and the International Development Strategy for the 1990s. — P. 44; Див. також: Dreze J., Sen A. India: Development and Participation. Oxford, 2002. — P. 35; Sen A. Development as Freedom. Oxford, 1999. — P. 3.

⁵ Див.: Окунева Л. С. Бразилія: Особенности демократического проекта. Страницы новейшей политической истории латиноамериканского гиганта (1960-е гг. — 2006 г.) / Л. С. Окунева. — М., 2008. — С. 637, 765-766; Lautier B. La protection sociale dans le Bresil de Lula: Trop de depenses, ou trop peu de recettes? // Revue Tiers Monde. Juillet-septembre, 2003. № 175. — P. 527, 541.

Міністр соціального розвитку Бразилії Патрус Ананіас наголошує, що нинішня політика його уряду є протилежною економцентризму і базується на тому, що саме вирішення соціальних проблем є умовою розвитку нації в цілому⁶.

Не можна не погодитися з висновками, що оприлюднені на десятому засіданні наукового семінару «Сучасні проблеми розвитку» (м. Москва, 2010 р.), в яких, зокрема, зазначається: «Що ж стосується Росії та інших країн СНД (виділено автором — А. К.), то їх поворот у бік соціальності є для них імперативом виживання на політичній карті світу. Поки вони живуть, в основному, за рахунок експорту сировини і створеного у радянський період потенціалу. Але не можливо використовувати цей потенціал до безкінечності, не підтримуючи і не оновлюючи його. І ніяка модернізація... не стане реальністю, поки в країні деградує якість населення — в плані і фізичного здоров'я, і інтелектуально-духовного розвитку»⁷.

У контексті проблематики, що розглядається, все ще актуальним залишається питання: «Розвиток — кого і для чого?» Переконані, що відповідь має бути лише одна: «Розвиток — людини, її якостей, здібностей задля підвищення якості життя». Соціалізацію соціально-трудова відносин, соціалізацію розвитку не можна розглядати як перешкоду економічному зростанню, оскільки останнє априорі неможливе без потужного людського капіталу, який формується у соціальній сфері, та багатьох інших соціальних імперативів — соціального капіталу, довіри, соціальної згуртованості тощо.

Ціє раз наголошуємо на тому, що припущення ролі соціальної складової суспільного розвитку, прояви нехтування нею пояснюються, передусім, традиційним мисленням. Один із так званих «вічних постулатів» — економіка є первинною, а соціальна сфера, соціальний розвиток — вторинні, похідні від першої — потребує не те що перегляду, а іншого бачення взаємозв'язку, взаємозумовленості економічного та соціального аспектів суспільного поступу.

Цілком очевидно, що баланс економічних можливостей і витрат на соціальний розвиток має дотримуватися. Але головне — те, на яких засадах будується загальна соціально-економічна політика, чи створені передумови для стійкого розвитку, від чого відштовхуються розробники цієї політики — суспільних потреб соціуму чи потреб так званої привладної еліти; як трактуються вкладення у соціальну сферу — невиробничі витрати чи соціально зна-

чимі інвестиції, а отже, соціальна політика — це здебільшого соціальний захист чи розвиток (соціальний, демографічний, культурний тощо).

Чи не основною передумовою забезпечення стійкої соціальної динаміки є гармонізація усієї системи суспільних відносин, розбудова в Україні моделі реального соціально-економічного прогресу. Формування такої моделі є мало не основним завданням.

Змушені констатувати, що модель суспільного устрою в Україні має такий формат, за якого не забезпечується гармонізація інтересів абсолютної більшості суб'єктів ринкової економіки та громадянського суспільства, має тенденцію до зниження соціальної згуртованості. Ця модель «працює» здебільшого на інтереси привладної еліти і є суто «елітарною», переважно, у негативному розумінні цього поняття. Набуло небачених (за європейськими мірками) масштабів злиття (поєднання) влади і власності. Перманентні зміни у владі не змінюють цієї тенденції. Влада і власність цементуються, відірпацьовуються лише схеми прикриття цього моноліту. На підтвердження наведеного вище акцентуємо увагу й на тому, що поєднання та/або злиття влади і бізнесу в Україні уживається з більш смислом і ще більш негативним за нинішніми та майбутніми наслідками процесом, що став реальністю. Йдеться про приватизацію влади і держави бізнесом, а точніше — великим капіталом.

На існування та наслідки цих процесів для населення України звертає увагу немало дослідників. В останніх публікаціях чи не найбільш повно та аргументовано висловив свою позицію Ю. Кіндзерський, який зазначає: «В Україні тіньова політика на фоні приватизації державного майна, постійного перерозподілу сфер економічного і політичного впливу між потужними бізнес-групами і слабкості держави як інституту обумовили приватизацію влади і держави бізнесом. Виникли практично необмежені можливості використовувати державну владу як інструмент поділу власності і домінування на ринку, контролю над усіма матеріальними і грошовими потоками країни, спрямовувати їх на обслуговування інтересів окремих осіб»⁸.

Далі Ю. Кіндзерський зазначає: «Великий бізнес у «владній оболонці» грішми й адміністративними важелями держави задовольняє виключно свої інтереси, далекі від інтересів і потреб суспільства. Проблеми останнього влада вирішує лише тією мірою, яка необхідна, щоб убезпечити «свій» бізнес від суспільного хаосу і внутрішніх соціальних конфліктів»⁹.

⁶ Ananias P. Politicas sociais como pilar fundamental para o desenvolvimento de uma nacao (Artigo de 2008-01-29). — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.mds.gov.br/noticias/artigo>.

⁷ Человеческое развитие: количественное измерение и процессы в мировой системе. Материалы научного семинара // Мировая экономика и международные отношения. — 2010. — № 7. — С. 126.

⁸ Ю. Кіндзерський. Деформація інституту власності в Україні і проблеми формування ефективного собственника в неадекватном государстве // Ю. Кіндзерський // Вопросы экономики. — 2010. — № 7. — С. 127.

⁹ Там само. — С. 128.

Підкреслимо, що модель приватизованої влади, що має місце в Україні, — це не просто лобювання своїх інтересів промислово-фінансовими групами. Зі світової практики добре відомо, що лобізм передбачає дистанціювання бізнесу від влади, а остання може надавати разові послуги за правилами аукціону — вибирати свій об'єкт «прихильності» залежно від ціни, що її погоджуються заплатити лобісти за рішення, прийняте на їхню користь.

В моделі, що інтенсивно формується в Україні (моделі приватизованої влади — **А. К.**), влада виконує функцію найманого топ-менеджера, який обслуговує інтереси виключно «провладного» бізнесу. Що ж стосується моделі компромісу між владою і бізнесом, то в українських реаліях вона залишається здебільшого декларативною.

Змушені констатувати, що нова-стара еліта, яка прийшла до влади, не здійснила реальних кроків для формування соціальної політики європейського типу, утвердження принципів соціальної згуртованості суспільства. Як і дотепер, маємо максимізацію економічно необґрунтованих і соціально невиправданих доходів привладних соціальних груп, топ-менеджменту. Джерелом таких доходів є не реальне економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності, ощадливе виробництво, а адміністративно-приватизовані ресурси, перерозподіл суспільного продукту, що здійснюється на користь окремих соціальних груп.

Ще раз наголошуємо на тому, що становлення нового формату економіки України не можливе без гармонізації усієї системи суспільних відносин, які стали перешкодою на шляху забезпечення позитивної динаміки суспільного розвитку.

З огляду на таке правомірною є постановка таких запитань:

➤ «Чи є діалектично суперечливим процесом, з одного боку, олігархізація суспільства, що є реальністю сьогодення, а з другого — його соціалізація? Чи зазначене протиріччя є зовнішнім (недетермінованим)?»

➤ «За сучасного формату суспільного устрою розпочинається новий етап підпорядкування праці капіталом; чи навпаки — цей формат потенційно і реально може впливати на соціалізацію «світу праці»?»

➤ «Чи може модель суспільного устрою, у якій відбувається злиття влади і власності, приватизації влади і держави великим капіталом, бути не асоціальною та забезпечувати гармонізацію інтересів абсолютної більшості суб'єктів громадянського суспільства?»

➤ «Чи можна нинішню модель суспільного устрою вважати соціальною, моделлю реального прогресу, якщо іманентним її атрибутом стала можливість отримання статусної ренти і остання перетворюється чи не в основний дохід бюрократії усіх рівнів?»

Залишається відкритим і запитання: «Які соціальні сили будуть ініціаторами та рушійною силою модернізації і оздоровлення економіки і чи останнє має шанс на успіх в умовах, коли соціальна згуртованість суспільства залишається низькою».

Задля досягнення відчутних змін на краще на «полі» соціально-трудового розвитку маємо не просто сформулювати науково обґрунтовані відповіді на ці питання, маємо виробити нову суспільну філософію, що об'єднує національну ідею, засновану на соціальній відповідальності влади, бізнесу і кожного громадянина.

